معرفت، رحمان؛ منصوریان، یزدان؛ زره ساز، محمد (۱۳۹۷). چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی از منظر دانشجویان روان‌شناسی. پژوهشنامه کتابداری واطلاع‌رسانی، ۸ (۱)، ۱۹۷- ۲۲۰.

چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی از منظر دانشجویان روان‌شناسی

رحمان معرفت[۱]، یزدان منصوریان[۲]، محمد زره‌ساز[۳]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۲/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۱۹ DOI: 10.22067/riis.v0i0.63307

چکیده

مقدمه: مقالهٔ حاضر چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی را از دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی رشتهٔ روان‌شناسی دانشگاه سمنان بررسی می‌کند.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر، پژوهشی کاربردی است که با کمک روش گراندد تئوری دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه سمنان را بررسی می‌کند. جامعهٔ پژوهش تمام دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی مشغول به تحصیل در زمان انجام پژوهش (۱۳۹۴-۱۳۹۵) را دربر می‌گیرد. ازاین‌رو، از روش سرشماری استفاده شد. فرایند گردآوری داده‌ها تا اشباع داده‌ها ادامه یافت. به‌دلیل ماهیت کیفی و اکتشافی پژوهش، گردآوری و تحلیل داده‌ها به‌صورت همزمان انجام شد و هجده مصاحبه نهایتاً با جامعهٔ پژوهش صورت گرفت. گردآوری داده‌های مورد نیاز با کمک مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته انجام گرفت. تحلیل داده‌ها نیز به کمک نرم افزار مکس کیودا (MaxQDA) نسخه ۱۰ انجام شد.

یافته‌ها: تعداد ۷۴ کد باز استخراج شد. یازده مقولهٔ اصلی در قالب یافته‌های پژوهش حاضر شکل گرفت که نشان‌دهندهٔ دیدگاه دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه سمنان به‌عنوان دلایل نیاز به سواد اطلاعاتی ذکر شده بود. از نمونه‌های آن می‌توان به این مقوله‌ها اشاره کرد: ۱. آشنانبودن با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی و عمومی و پوشش محتوایی آنها؛ ۲. لزوم آشنایی با کتابخانه و منابع کتابخانه‌ای و جست‌وجو در کتابخانه؛ ۳. لزوم آشنایی با اینترنت و ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی؛ ۴. لزوم توجه‌به اعتباریابی اطلاعات و منابع اطلاعاتی؛ ۵. مدیریت استنادها و لزوم آشنایی با منبع‌نویسی؛ ۶. نیاز به مهارت‌های مدیریت اطلاعات؛ ۷. مدیریت اطلاع‌یابی و مهارت زبان انگلیسی؛ ۸. نیاز به آشنایی با شبکه‌های اجتماعی تخصصی و عمومی و نیز نیاز به آشنایی با منابع و خدمات موجود در بافت پژوهش.

---

۱. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی و عضو هیات علمی دانشگاه سمنان، ایران.(نویسنده مسئول)، rmarefat@semnan.ac.ir

۲. دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی، y.mansourian@gmail.com

۳. استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی، zerehsaz@khu.ac.ir

نتیجه‌گیری: در پژوهش حاضر، مفاهیم و مقوله‌های استخراج‌شده همچون آشنانبودن با محتوای پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و انگلیسی‌زبان در حوزهٔ روان‌شناسی و نیاز به آشنایی با نشریه‌های علمی این رشته برای دانشجویان روان‌شناسی از ضرورت توجه‌به این مباحث در آموزش سواد اطلاعاتی به دانشجویان مذکور حکایت دارد. مدرسان سواد اطلاعاتی باید به برنامهٔ آشنایی با کتابخانه و بخش‌های مختلف آن توجه کنند. همچنین در کنار موضوع آشنایی با کتابخانه، توجه به ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی و نیاز به آشنایی با مفاهیم شبکه نیز برای دانشجوی روان‌شناسی از اهمیت برخوردار است. همچنین لازم است، آنها به توجه و تدریس نرم‌افزارهای مدیریت استناد و نیز لزوم توجه‌به شیوه‌های اعتباریابی منابع در برنامه‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان روان‌شناسی عنایت داشته باشند. حضور شبکه‌های اجتماعی، نیاز به آشنایی با انواع شبکه‌های اجتماعیِ تخصصی و عمومی را برای دانشجویان روان‌شناسی به‌وجود آورده است. مفاهیم و مقوله‌های پژوهش حاضر می‌تواند برای برنامه‌ریزان کارگاه‌های آموزش سواد اطلاعاتی برای دانشجویان روان‌شناسی در دانشگاه سمنان قابل استفاده باشد.

کلیدواژه‌ها: سواد اطلاعاتی، دانشگاه سمنان، دانشجویان کارشناسی روان‌شناسی، نیاز به سواد اطلاعاتی.

مقدمه

سواد اطلاعاتی، موضوعی میان‌رشته‌ای می‌تواند قلمداد شود که حوزه‌های موضوعی مختلف همچون روان‌شناسی، علوم‌تربیتی، علوم رایانه و بسیاری از سایر رشته‌های دانشگاهی نیز ضمن آنکه نیازمند آشنایی و بهره‌گیری از آن هستند به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم از مزایای بهره‌گیری از مهارت‌های سواد اطلاعاتی سود می‌برند. برهمین‌اساس، در بسیاری از رشته‌های مختلف، پژوهش‌های مرتبط با حوزهٔ سواد اطلاعاتی همچون لک‌زایی(۱۳۹۳) در رشتهٔ مدیریت آموزشی و عباسیان (۱۳۹۳) در رشتهٔ روان‌شناسی صورت گرفته است و می‌توان ردگیری کرد. از دیدگاهی، تمام افراد جامعه را می‌توان مخاطبان و نیازمندان مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانست، از مادران خانه‌دار تا کودکان، کارگران و تمامی افراد حاضر در صنف‌های کسب‌وکار موجود در جامعه، کارمندان، پزشکان، پرستاران، دانش‌آموزان، دانشجویان وکهنسالان درنظرگرفت. به‌نظر می‌رسد، هرکدام از این افراد به فراخور نیاز اطلاعاتی پیش‌آمده یا پرسش‌های ذهنی مطرح‌شده برایشان، در مسیر یافتن پاسخ، نیازمند آشنایی با انواع مهارت‌های مختلف مرتبط با سواد اطلاعاتی باشند.

برخی پژوهشگران همچون نصیری‌پور، نوکاریزی و تجعفری (۱۳۹۵) از گسترش روزافزون منابع اطلاعاتی، به‌به‌عنوان یکی از چالش‌های بزرگ جوامع مختلف نام برده‌اند. به اعتقاد آنان، داشتن سواد اطلاعاتی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. آنها همچنین اهمیت و مفیدبودن اطلاعات را در توانایی دستیابی به نوع مناسب اطلاعات می‌دانند. به‌نظر می‌رسد که توجه به موضوع سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌ها امری است که مدیران و برنامه‌ریزان کتابخانه‌های دانشگاهی باید بیش‌ازپیش به آن بپردازند. برخی از

پژوهشگران حوزهٔ سواد اطلاعاتی، آموزش سواد اطلاعاتی را به سال‌های پیش از دانشگاه گره می‌زنند. از دیدگاه آنها، در نظام آموزشی کشورهای پیشرفته برنامه‌های آموزش سواد اطلاعاتی از دوران ابتدایی آغاز می‌شود و درعین‌حال، افراد به‌محض واردشدن به دانشگاه نیز تحت آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی قرار می‌گیرند (پریرخ، ۱۳۸۶: ۸۶). ویرکس (Virkus, 2003) به مرور پیشینه‌های پژوهشی منتشر شده در حوزه‌ی سواد اطلاعاتی در اروپا پرداخت و متوجه شد که از ۱۹۷۴ به بعد، سواد اطلاعاتی به عنوان یک موضوع مورد توجه و محبوب کتابداران و کارشناسان علم اطلاعات تبدیل شده است و حجم بسیار گسترده‌ای از منابع در این حوزه انتشار یافته است. عمدهٔ این منابع در کشورهای صنعتی و انگلیسی‌زبان، به‌ویژه ایالات متحدهٔ آمریکا و استرالیا انتشار یافته‌اند. به اعتقاد وی، در سال‌های اخیر، رشد چشمگیر توجه به حوزهٔ سواد اطلاعاتی در اروپا به‌دلیل رشد بی‌شمار این فعالیت‌ها است: پروژه‌ها؛ کنفرانس‌ها؛ کارگاه‌های آموزشی؛ گروه‌های کاری؛[1] انطباق‌های صورت‌گرفته از استانداردهای قابلیت سواد اطلاعاتی؛ آموزش مهارت‌ها در بسیاری از مؤسسات؛ ایجاد و توسعهٔ وب‌سایت‌ها و آموزش‌های مبتنی بر وب[2] و حضور سواد اطلاعاتی در حوزهٔ پژوهش. وی که از سواد اطلاعاتی با عنوان «جنبش سواد اطلاعاتی»[3] نام می‌برد، اعتقاد دارد که در استرالیا و آمریکا، دربارهٔ سواد اطلاعاتی به‌صورتی گسترده بحث شده و تجزیه و تحلیل صورت گرفته است. افزون‌براین،در این کشورها، طرح‌های مبتکرانهٔ چشمگیری در حوزهٔ سواد اطلاعاتی اجرا شده است. به‌عنوان مثال، در سال ۱۹۸۹، در آمریکا، انجمن ملی سواد اطلاعاتی[4] و در سال ۱۹۹۸ مؤسسهٔ سواد اطلاعاتی[5] ایجاد شده است و همزمان دو مجموعه از استانداردهای سواد اطلاعاتی برای بخش‌های مدارس و آموزش عالی ایجاد و توسعه یافته است. وزارت آموزش و پرورش ایالات متحده[6] در دسامبر ۲۰۰۰، سواد اطلاعاتی را به‌عنوان یکی از پنج اهداف اصلی در طرح ملی آموزش فناوری معرفی می‌کند. اسناولی (Snavely, 2002) از توسعهٔ برخی استانداردها در آموزش عالی و در سطح ایالتی خبر داده و اشاره می‌کند که برخی ایالت‌های آمریکا همچون کلرادو[7]، ویسکانسین[8] و اورگان[9] و برخی دانشکده‌ها

1. Working groups
2. Web-based Tutorials
3. Information literacy Movement
4. The National Forum on Information literacy
5. The Institute for Information Literacy
6. The United States Department of Education
7. Colorado
8. Wisconsin
9. Oregon

و دانشگاه‌ها همچون کالج ارلهام،[1] کینگز کالز،[2] دانشگاه لوییویل،[3] دانشگاه واشنگتن،[4] دانشگاه آیووا،[5] دانشگاه بین‌المللی فلوریدا[6] این استانداردها را به‌کار برده‌اند.

به‌نظر می‌رسد، در سال‌های اخیر، سواد اطلاعاتی موضوعی است که توجه رشته‌های مختلف دانشگاهی را به‌خود جلب کرده است. پریرخ، ارسطوپور و نادری (۱۳۹۰: ۲۰۴) بیان می‌کنند: «بسیاری از پژوهش‌های انجام‌شده در حوزهٔ سواد اطلاعاتی در بسترهای آموزشی صورت گرفته است.» آنان در پژوهش خود، به بررسی اثر بخشی کارگاه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی با رویکردی زمینه‌گرا (مبتنی‌بر بافت) پرداختند. آنها برای شناسایی میزان درک جامعهٔ پژوهشی خود از مفاهیم و مهارت‌های سواد اطلاعاتی، پرسش‌نامه‌ای مبتنی‌بر استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL تهیه کردند و بیست‌نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد رشته‌های روان‌شناسی و علوم تربیتی و کتابداری را بررسی کردند.

پژوهش آنان به‌دنبال تأثیر برنامه‌های سواد اطلاعاتی زمینه‌گرا بر تغییر نگرش و مهارت‌های شرکت‌کنندگان در کارگاه‌ها بود (پریرخ و همکاران،۱۳۹۰: ۲۰۸). نتایج پژوهش آنان اهمیت استفاده از روش زمینه‌گرا در حل مشکل دانشجویان در درک مفاهیم پیچیدهٔ سواد اطلاعاتی را نشان داد. برخی پیشنهادهای کاربردی آنها عبارتند از: برگزاری کارگاه‌های زمینه‌گرا برای تمام دانشجویان تحصیلات تکمیلی، برگزاری کارگاه‌های زمینه‌گرا برای اعضای هیئت علمی و غیره.

در سال‌های اخیر، عمدهٔ مقالات منتشرشده در حوزهٔ سواد اطلاعاتی به موضوعات مرتبط با جنبه‌های گوناگون سواد اطلاعاتی در جوامع مختلف است. به‌عنوان مثال، برخی همچون قاسمی، دیانی، داورپناه و شعبانی ورکی(۱۳۸۶) به هنجاریابی «استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی (ای سی آر ال)» برای جامعهٔ دانشگاهی ایران پرداختند. نیک‌پور، منظری توکلی و رجائی‌نژاد (۱۳۹۱) رابطهٔ بین سواد اطلاعاتی کارکنان و اثربخشی سازمانی در سازمان‌های دولتی شهر کرمان را بررسی کردند. مهدیان، شهبازی و نیک‌نژاد (۱۳۹۱) به بررسی میزان مهارت‌های استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی و کتابخانه‌های دیجیتال به‌عنوان یکی از ابعاد سواد اطلاعاتی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی پرداختند. نادری، شهرآبادی، رضائیان و هادوی (۱۳۹۲) سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان را

1. Earlham College
2. Kings College
3. University of Louisville
4. University of Washington
5. University of Iowa
6. Florida International University

بررسی کردند. هاشمیان، آل‌مختار و حسن‌زاده (۱۳۹۲) به مقایسۀ سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با استانداردهای قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی پرداختند. تاجداران، کربلاآقائی کامران و عاملی (۱۳۹۲) نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان نیشابور را در افزایش سواد اطلاعاتی شهروندان شرح دادند. مؤمنی، ولی‌زاده و قربانی (۱۳۹۳) سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دانشگاه علوم پزشکی سمنان سال ۱۳۹۰تا۱۳۹۱ را بررسی کردند. امانی و تفرجی (۱۳۹۳) سطح سواد اطلاعاتی و مهارت‌های استفاده از منابع تحت وب را در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل در سال‌های ۱۳۹۱تا۱۳۹۲سنجیدند. عبدالهی و جوکار (۱۳۹۳) نیز وضعیت سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان فارس را بررسی کردند. اشرفی‌ریزی، حسن‌زاده، و کاظم‌پور (۱۳۹۳) به بررسی میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بر اساس شاخص‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی یونسکو پرداختند. بختیاری، قدم‌پور، بختیاری و سادین (۱۳۹۳) میزان سواد اطلاعاتی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را تحت آموزش از راه دور و آموزش سنتی مقایسه کردند.

شعبانی، زمانی، عابدی لنجی و سلیمانی (۱۳۹۳) به تعیین سطح مهارت‌های سواد اطلاعاتی کتابداران سازمان فرهنگی‌تفریحی شهرداری اصفهان براساس مدل آیزنبرگ[1] و برکویتز[2] اقدام کردند، صفاریان همدانی، ضامنی، مقدم، بهنام‌پور، سیدقاسمی و تربتی‌نژاد (۱۳۹۳) ارتباط بین سواد اطلاعاتی و هوش هیجانی را در دانشجویان علوم پزشکی گلستان بررسی کردند. یزدانی (۱۳۹۳) برای اندازه‌گیری وضعیت مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه پیام نور، به ساخت، اعتباریابی و پایاسازی آزمون متناسب با این دانشجویان اقدام کرد. حبیبی و خدایاری شوطی (۱۳۹۴) ارتباط سواد اطلاعاتی و دسترسی به امکانات با نگرش به یادگیری الکترونیکی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه را دستمایه پژوهش در حوزۀ سواد اطلاعاتی قرار دادند.

عباسی و نجفلو (۱۳۹۴) اعتقاد دارند، گرچه آشنایی و تسلط بر مهارت‌های سواد اطلاعاتی در دوران دانشگاه از اهمیت بسیاری برخوردار است؛ اما موضوع سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌های کشور چندان با اقبال مواجه نشده است. به‌گونه‌ای که وی ضمن جلب توجه متخصصان به این نکته که «در خارج از ایران شواهد نشان می‌دهد، تنها شمار کمی از دانشگاه‌ها ارزیابی سواد اطلاعاتی دانشجویان را به‌عنوان یکی از شرایط دانش آموختگی آنان ضروری می‌دانند» بیان می‌کند که سواد اطلاعاتی در ایران ظاهراً چندان با اهمیت نیست؛ چه برسد به ارزیابی آن. استدلال آن‌ها این است که «در ایران، چنینی برنامه‌هایی در

1. Eisenberg
2. Berkowitz

دانشگاه‌ها و نظام آموزش و پرورش وجود ندارد و تنها در رشته‌های خاصی مانند علوم تربیتی، زیستی و برخی رشته‌های پودمانی برنامه‌های درسی اختیاری با عنوان شیوه‌های استفاده از کتابخانه و اصول کتابداری وجود دارد.» گرچه به‌نظر می‌رسد، این پژوهشگران اطلاع نداشته‌اند که در حال حاضر، درسی دو واحدی با عنوان «آموزش سواد اطلاعاتی» در مقطع کارشناسی رشتهٔ علم اطلاعات و دانش‌شناسی ارائه می‌شود. آنها همچنین معتقدند که نتایج بسیاری از تحقیقات حاکی از پایین‌بودن سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان دارد و در نهایت، دانشجویان آموزش عالی در ایران، بدون اینکه سواد اطلاعاتی‌شان بهبود یابد، فارغ‌التحصیل می‌شوند.

هم‌جواری گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه سمنان با گروه روان‌شناسی و تعامل نزدیک دانشجویان این گروه با اعضای هیئت علمی گروه علم اطلاعات همواره از چالش‌های این دانشجویان در جست‌وجوی اطلاعات، بازیابی اطلاعات، سازماندهی و مدیریت اطلاعات و نیز مسائل مرتبط با شیوهٔ استناددهی، درک مسائل حقوقی دربارهٔ استفاده از اطلاعات و سایر مباحث مرتبط با سواد اطلاعاتی حکایت دارد. تا زمان نگارش متن حاضر، در کشور ایران استاندارد خاص مرتبط با مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان روان‌شناسی منتشر نشده؛ اماترجمهٔ فارسی استانداردهای سواد اطلاعاتی مختص دانشجویان روان‌شناسی به‌کمک انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و پژوهشی (ACRL) منتشر شده است. برپایهٔ آنچه گفته شد و نیز براساس ملاقات‌های حضوری و کارگاه‌های عملی سواد اطلاعاتی برگزارشده برای دانشجویان دانشگاه سمنان، برای نویسنده این سطور آشکار شد که دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه سمنان آشنایی کافی با این استانداردها ندارند. تجربهٔ عملی پژوهشگر اصلی و نگارندهٔ این سطور به‌عنوان برگزارکنندهٔ کارگاه‌های سواد اطلاعاتی برای دانشجویان گروه‌های آموزشی مختلف در دانشگاه سمنان نشان می‌دهد که دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه سمنان نه‌تنها با استانداردهای سواد اطلاعاتی حوزهٔ روان‌شناسی آشنایی کافی ندارند، بلکه حتی در مواقع بسیاری مسائل و نیازهای اطلاعاتی خود را نمی‌شناسند. این پژوهش، به‌دنبال پاسخ به این پرسش است که چرا دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی‌دانشگاه سمنان نیاز به سواد اطلاعاتی دارند. برای سهولت و رعایت اختصار در تمام بخش‌های این پژوهش، منظور از دانشجویان روان‌شناسی، دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی‌دانشگاه سمنان است. براین‌پایه، پرسش اساسی و مهم مطرح شده در این پژوهش اینست که چرا دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی‌دانشگاه سمنان به سواد اطلاعاتی نیاز دارند؟

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع کاربردی است و با استفاده از روش گراندد تئوری[1] انجام شده است. در این تحقیق، جامعهٔ این پژوهش دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه سمنان در مقطع کارشناسی در زمان انجام پژوهش (۱۳۹۴–۱۳۹۵) هستند. پژوهشگران برای گردآوری داده‌ها از منظر رویکرد بافتی‌مشارکتی استفاده نمودند. براساس پژوهش نظری (Nazari, 2010)، رویکرد بافتی‌مشارکتی ایجاد و گسترش‌یافته است. به اعتقاد وی، این رویکرد برای متناسب‌سازی سواد اطلاعاتی با نیاز بافت مدنظر مانند رشتهٔ تحصیلی، محیط آموزشی، مقطع تحصیلی و... مطرح شده است. به اعتقاد نظری (۱۳۹۴)، از این روش در بافت‌های مختلف، اعم از آموزشی، محیط کار، صنعت و... می‌توان استفاده کرد. برای گردآوری داده‌ها، مجموعه‌ای از پرسش‌هایی که به‌صورت غیرمستقیم به موضوع سواد اطلاعاتی می‌پردازد، در قالب پرسش‌نامه‌ای نیمه‌ساختاریافته تهیه و از طریق مصاحبهٔ حضوری با افراد جامعه، داده‌های مدنظر گردآوری شد. روش اصلی برای گردآوری داده‌ها در این پژوهش، مصاحبهٔ عمیق نیمه‌ساختاریافتهٔ فردی[2] بود. مصاحبه‌ها نیز با استفاده از سیستم ضبط صوت[3] مخصوص گوشی تلفن همراه ضبط شد.

برای عمق‌بخشی لازم به پژوهش حاضر، در طراحی پرسش‌های پرسش‌نامهٔ نیمه‌ساختاریافتهٔ پژوهش حاضر، پژوهشگران ضمن توجه‌به استانداردهای مهارت‌های سواد اطلاعاتی، طبقه‌بندی سه‌سطحی سواد اطلاعاتی را نیز مدنظر قرار دادند که قرباناوغلو و همکارانش (Kurbanoglou; Akkoyunlu, & Umay, 2006) براساس طبقه‌بندی بلوم[4] ارائه دادند. آنها با انجام تحلیل عاملی، مهارت‌های سواد اطلاعاتی را براساس رده‌بندی بلوم به سه دستهٔ مهارت‌های مقدماتی سواد اطلاعاتی شامل تشخیص نیاز اطلاعاتی، تدوین سؤال‌مسئله، ارزیابی منابع اطلاعاتی و پایگاه‌های جست‌وجو، مهارت‌های پایهٔ سواد اطلاعاتی شامل ارزیابی اطلاعات بازیابی‌شده، مکان‌یابی اطلاعات، بازیابی اطلاعات، به‌کارگیری اطلاعات و مهارت‌های پیشرفتهٔ سواد اطلاعاتی شامل اقلام مرتبط با ترکیب اطلاعات و ارزیابی فرایندهای حل مسئلهٔ اطلاعاتی و محصولاتش طبقه‌بندی کردند (زره ساز، ۱۳۹۴). در واقع، پژوهشگران در طی فرایند مصاحبه، مجموعه‌ای از پرسش‌های مرتبط با طبقه‌بندی مذکور را مطرح کردند و تجربهٔ زیستهٔ جامعهٔ پژوهش را مرتبط با آنها ضبط‌وثبت کردند.

1. Grounded Theory
2. Semi-structured In-depth Individual Interview
3. Voice Recorder
4 . Bloom’s Taxonomy

باتوجه‌به نیاز به حداکثر داده‌ها، از روش سرشماری استفاده شد. محیط این پژوهش را دانشکدهٔ روان‌شناسی دانشگاه سمنان تشکیل داد. گردآوری داده‌ها تا زمان اشباع داده‌ها ادامه یافت. پس از انجام مصاحبهٔ سیزدهم، پژوهشگران متوجه تکراری‌بودن داده‌های ارائه‌شده از سوی جامعهٔ پژوهش شده و در نهایت، هجده مصاحبه با جامعهٔ پژوهش صورت گرفت. تمام مصاحبه‌ها پس از پیاده‌کردن، تایپ شدند و پس از بارگذاری در نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MaxQDA نسخهٔ ۱۰، از طریق کدگذاری آزاد، محوری و انتخابی تجزیه و تحلیل شدند. از تکنیک مقایسهٔ مداوم بین داده‌ها[1] و یادداشت‌برداری[2] در حین پیاده‌سازی و مطالعهٔ مداوم داده‌ها نیز استفاده شد. پس از استخراج کدها، از طریق member checking، کدهای استخراج‌شده در اختیار اعضای جامعهٔ پژوهش قرار گرفت تا تناسب کدها با نظرات آن‌ها بررسی شود و نتایج این‌کار از مشابهت دیدگاه‌های جامعهٔ پژوهش و کدهای استخراج شده حکایت داشت.

یافته‌ها

در پاسخ به پرسش پژهش، چرایی نیاز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی از دیدگاه جامعهٔ پژوهش، به‌کمک نرم‌افزار مکس‌کیودا، ۷۴ کد آزاد به‌عنوان دلایل نیاز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی از مصاحبه‌های صورت‌گرفته با دانشجویان استخراج شد. در جدول ۱، مقوله‌های اصلی و فرعی مرتبط با پرسش پژوهش را می‌توان مشاهده کرد. هر مقولهٔ اصلی، از چند مقولهٔ فرعی تشکیل شده است که در جدول ۱ نمایش داده می‌شود.

جدول۱، مقوله‌های اصلی و فرعی مرتبط با چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه سمنان

	مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
چرایی نیاز به سواد طلاعاتی	آشنانبودن با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی و عمومی و پوشش محتوایی آنها	• نیاز به آشنایی با محتوای پایگاه‌های اطلاعاتی انگلیسی و فارسی‌زبان • نیاز به آشنایی با نشریه‌های علمی رشتهٔ روان‌شناسی
	پژوهش و مسائل آن	• حدف منابع نیازمند اشتراک • لزوم آشنایی با آسیب‌شناسی پژوهش • لزوم مطالعهٔ متن کامل مقالات • نگرش نادرست نسبت‌به نگارش کتاب

1. Constant Comparison
2. Memorizing

	مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
	لزوم آشنایی با کتابخانه و منابع کتابخانه‌ای و جست‌وجو در کتابخانه	• تردید در یافتن منابع در کتابخانه • شناخت نامناسب از منابع کتابخانه‌ای • لزوم آشنایی با کتابخانه • لزوم آشنایی با سرعنوان‌های موضوعی فارسی • لزوم دسترسی به گزارش‌های موردی • معادل‌یابی واژه‌ها • نادیده‌گرفتن انواع منابع • ناکارآمدی جست‌وجوی کتابخانه‌ای • نگرش و شناخت نامناسب نسبت‌به مجله • نیاز به آموزش عملی • نیاز به آشنایی با شبکه‌های جست‌وجوی کتاب
	لزوم آشنایی با اینترنت و ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی	• آشنانبودن با عملگرهای بولی • آشنایی با گروه‌های بحث الکترونیکی • آشنایی با مرورگرها • ایمیل و مهارت‌های رایانه‌ای • تردید در یافتن منابع در اینترنت • سایت‌های ارائه‌دهندهٔ پرسش‌نامه • شناخت ناکافی از گوگل و خدماتش (گوگل‌درایو، گوگل‌اسکولار) • فرمول‌بندی جست‌وجو • لزوم آشنایی با ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی (راهنماهای موضوعی، موتورهای کاوش، ابرموتورهای کاوش) • لزوم آشنایی با فرایند جست‌وجو • نیاز به آشنایی با مفاهیم شبکه • نیازبه آشنایی با واژه‌نامه‌های تخصصی پیوسته
	لزوم توجه به اعتباریابی اطلاعات و منابع اطلاعاتی	• آشنانبودن با اعتبار انواع منابع • تردید در اعتباریابی منابع • اهمیت‌نداشتن اعتبار منابع از دیدگاه دانشجو
	مدیریت استنادها و لزوم آشنایی با منبع‌نویسی	• آشنا نبودن با مفهوم سرقت علمی • آشنا نبودن با نرم افزارهای سرقت علمی • آشنانبودن با نرم افزارهای مدیریت استناد

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
	• نیاز به آشنایی با سبک‌های منبع نویسی
مدیریت اطلاعات	• آشنانبودن با نرم افزارهای مدیریت یادداشت‌ها • آشنانبودن با نرم افزارهای مدیریت اطلاعات شخصی • مدیریت زمان در ارائهٔ کلاسی
مهارت اطلاع‌یابی	• احساس نیاز به سواد اطلاعاتی • ریزش کاذب • مشکلات جست‌وجوی کلیدواژه‌ای • نیاز به یافتن سایت‌های مرتبط با پرسش‌نامه‌های پژوهشی • نیاز به یافتن انواع آزمون‌های روان‌شناختی
مهارت زبان انگلیسی	• نیاز به آشنایی با زبان انگلیسی
نیاز به آشنایی با شبکه‌های اجتماعی تخصصی و عمومی	• آشنایی با فرهنگ استفاده از شبکه‌های اجتماعی • اعتباریابی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی • مدیریت اطلاعات درکانال‌ها و گروه‌های شبکه‌های اجتماعی • نازل‌بودن سطح اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی • نحوهٔ عضویت در شبکه‌های اجتماعی
نیاز به آشنایی با منابع و خدمات موجود در بافت	• اطلاع‌نداشتن از وجود صفحهٔ خانگی استادان • آشنانبودن با ایمیل آکادمیک • نزدیک‌بینی معرفتی و حرمان اطلاعاتی • نگرش نادرست نسبت‌به اطلاعیه‌ها • نیاز به آشنایی با سایت دانشگاه و محتوای آن • نیاز به آشنایی با صفحهٔ استادان در گوگل‌اسکولار

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که دانشجویان روان‌شناسی با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی و عمومی و پوشش محتوایی آنها آشنا نیستند. از یکی از دانشجویان روان‌شناسی پرسیده شد: «فکر می‌کنید به جز Sid جای دیگه‌ای هم میشه اطلاعات مقالات فارسی رو پیدا کرد؟» و دانشجوی روان‌شناسی در پاسخ گفت: «یکی دو تا سایت دیگه هم هست که الان توی ذهنم نیستش» یا هنگامی که از او پرسیده شد: «با مگ‌ایران آشنا هستید؟» بیان کرد: «خیلی نه.» همچنین با طرح این پرسش که «در اینترنت، برای پیداکردن اطلاعات کجاها می‌روید؟»" دانشجوی مقطع کارشناسی روان‌شناسی پاسخ داد: «اگر اشتباه نکنم، مگ ایران و ISI، منظورتان مقالات فارسی است؟» و در ادامه به او گفته شد: «نه. منظورم این است که در ISI اطلاعات فارسی سرچ می‌کنید یا انگلیسی؟» در پاسخ او گفت: «فارسی» (مصاحبه کد ۱۰۱). شواهد

مطرح‌شده، به‌وضوح، از آشنانبودن دانشجو با پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی و عمومی و پوشش محتوایی آنها خبر می‌دهد. دانشجوی روان‌شناسی با نشریه‌های مرتبط با رشتهٔ خود نیز آشنا نیست و وقتی از او دربارهٔ مجله‌های رشتهٔ روان‌شناسی پرسش شد، بیان کرد: «نه. راستش تا حالا سراغ مجله‌ها نرفتم» (مصاحبه کد ۱۰۵).

به‌نظر می‌رسد که دانشجوی روان‌شناسی دربارهٔ مجله نگرش و شناخت نامناسب دارد. وقتی از او پرسیده شد: «چرا کتاب؟» پاسخ داد: «چون کتاب به‌نظرم جامع‌تر و کامل‌تر است. می‌شه اطلاعات را از توش پیدا کرد؛ چون نسبت‌به مجله، یک مبحث را خیلی‌خوب باز می‌کند و توضیح می‌دهد.» در پاسخ به این پرسش که «یعنی سراغ مجله و مقاله نمی‌روید؟ چرا؟» اشاره کرد: «نه. راستش مقاله که مدل سرچ‌کردن آن کمی سخت است. مجله هم که علاقه‌ای ندارم.» همچنین دانشجوی روان‌شناسی به‌سراغ هیچ‌کدام از منابع مجله‌ای موجود در دانشکده نرفته است. «مجموعه‌مجله‌ای در دانشکده داریم که افراد به آن مراجعه می‌کنند و از آن استفاده می‌کنند. تا حالا شما سراغ مجلات دانشکده نرفته‌اید؟» دانشجو در پاسخ این پرسش گفت: «نه. هیچ‌کدام» (مصاحبه کد ۱۰۱).

یکی از دلایل چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی، نیاز و لزوم آشنایی با کتابخانه و منابع کتابخانه‌ای و جست‌وجو در کتابخانه» است. دانشجوی روان‌شناسی در مقطع کارشناسی نیازمند شناخت سرعنوان‌های موضوعی فارسی است؛ زیرا با سرعنوان‌های موضوعی فارسی آشنا نیست. در پاسخ به این پرسش که «یکسری منابع داریم که مترادف واژه‌ها رو می‌گه یا اصطلاحات اعم و اخص را. شما با این منابع آشنا هستید؟» یا «کسی تا حالا نگفته، به‌همچین منبعی هست که می‌تونه مثلاً مترادف‌ها رو بتون بگه؟» وی پاسخ داد: «نه، اکثراً به ما گفتن که خودتون بگردین مترادفش رو پیدا کنید» (مصاحبه کد ۱۱۳). دانشجوی دیگری نیز در پاسخ به این پرسش که «کتابی داریم به اسم سرعنوان‌های موضوعی، هم فارسی و هم انگلیسی دارد. شما با آن آشنا هستید؟» یا «آیا می‌دانید کارش چیست؟» او به صراحت گفت: «نه آشنا نیستم» (مصاحبه کد ۱۰۵).

همچنین معادل‌یابی واژه‌ها، یکی از مشکلاتی است که برای دانشجویان روان‌شناسی مطرح است. به‌عنوان مثال، یکی از دانشجویان بیان کرد: «یک‌سری کلمات بهشان برخورد می‌کنی که اصلاً تابه‌حال نشنیدی یا توی هیچ دیکشنری پیدا نکردی. مجبور هستی بری سرچ کنی. کتاب‌های مختلف نگاه کنی تا اصطلاح رو پیدا کنی» (مصاحبه کد ۱۰۶). به‌نظر می‌رسد، دانشجوی روان‌شناسی «به آموزش عملی» نیاز دارد. وی همچنین در یافتن اطلاعات در منابع کتابخانه‌ای تردید و نیز به ناکارآمدی جست‌وجوی

کتابخانه‌ای اشاره دارد. به‌عنوان شاهد، از دانشجوی کارشناسی پرسش شد: «به‌جز کلاس، اطلاعات خود را از کجا به‌دست می‌آورید؟» او در پاسخ اشاره کرد: «صددرصد از اینترنت؛ چون اطلاعاتش دسترس‌پذیرتر است تا اینکه بروم کل کتابخانه را بگردم که آیا پیدا کنم یا پیدا نکنم» (مصاحبه کد ۱۰۱). اعتماد کامل به یافتن اطلاعات لازم در اینترنت و تردید در یافتن اطلاعات در کتابخانه، امری است که به‌نظر می‌رسد، نیازمند تأمل بیشتر باشد. برخی منابع موجود در کتابخانه، همچون پایان‌نامه‌ها، با وجود دسترس‌پذیربودن بخش یا بخش‌های محدودی از آنها، از طریق برخی شبکه‌های اطلاع‌رسانی اینترنتی همچون «پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)»[1] و آن هم از طریق کتابخانه دسترس‌پذیر هستند. برهمین‌اساس، به‌نظر می‌رسد که داشته‌های ذهنی دانشجوی روان‌شناسی در شناخت کتابخانه و منابع کتابخانه‌ای آن باید بازنگری و اصلاح شود. همچنین موضوع لزوم آشنایی با کتابخانه، از دیدگاه دانشجوی روان‌شناسی دانشگاه سمنان به‌دلیل سخت‌بودن استفاده از کتابخانه به‌عنوان یکی از دلایل استفاده‌نکردن از کتابخانه مطرح شده است. وقتی از دانشجوی روان شناسی پرسیده شد: «چرا از کتابخانه استفاده نمی‌کنید؟» در پاسخ می‌گفت: «آخه کتابخانه سخت‌تره بخواهید دنبال یک کتاب بگردی؛ ولی در اینترنت راحت‌تر می‌تونی دنبال کتاب بگردی» (مصاحبه کد ۱۰۵). همچنین «نادیده‌گرفتن انواع منابع»، امری است که نیاز آموزش سواد اطلاعاتی برای دانشجوی روان‌شناسی را قوت می‌بخشد. به‌عنوان مثال، از دانشجوی روان‌شناسی پرسش شد: «برای انجام تکالیف، اطلاعات لازم را از کجا به‌دست می‌آورید؟» در پاسخ، دانشجوی روان‌شناسی گفت: «اینترنت یعنی به‌محض اینکه از کلاس بیرون روم، مستقیماً سایت می‌روم» (مصاحبه ۱۰۱).

یکی از نیازمندی‌های اطلاعاتی دانشجوی روان‌شناسی، دسترسی به گزارش‌های موردی است. دانشجوی روان‌شناسی به‌دنبال یافتن گزارش‌های موردی مختلف است و کتابخانهٔ دانشکده، نیازمند فراهم‌آوری و امکان دسترسی به انواع گزارش‌های موردی است که دانشجویان روان‌شناسی به آن نیاز دارند. از یکی از دانشجویان روان‌شناسی درخصوص کم‌وکیف گزارش‌های موردی پرسیده شد. او در پاسخ گفت: «به ما یاد می‌دهند. مثلاً می‌گویند، در اختلال یادگیری طرف این‌جوریه و تمرکز نداره و... . بعد می‌گویند، برویم و ببینیم. سپس باید بگوییم که از چه سنی شروع شده است. از دفترش عکس بگیریم. مشکلش در نوشتن کجا بوده و... بعد این‌ها را در کلاس ارائه می‌دهیم» (مصاحبه کد ۱۰۱). به‌نظر می‌رسد، دسترسی به منابعی از این دست، برای دانشجوی روان‌شناسی در ادامهٔ روند یادگیری علمی و انجام پژوهش بسیار ارزشمند است.

1. www.Irandoc.ac.ir

«نیاز به آشنایی با شبکه‌های جست‌وجوی کتاب» لزوم و چرایی پرداختن به سواد اطلاعاتی را از دیدگاه دانشجویان روان‌شناسی آشکار می‌کند. دانشجویان روان شناسی با شبکه‌های جست‌وجو و فروش کتاب آشنا نیستند. به‌عنوان شاهد، یکی از دانشجویان روان‌شناسی معتقد است: «خیلی از کتاب‌های دانشگاهی توی سایت اصلاً نمی‌شه دانلود کنیم. مثلاً کتاب‌های ما رو نمی‌شه دانلود کرد؛ چون این‌ها به قولی تیراژش به فروش بره بعد، آیا میشه؟» همچنین هنگامی که به دانشجوی روان‌شناسی گفته شد: «برخی از کتاب‌ها در سایت‌هایی مثل Ebrary دانلودشدنی هستند. آیا شما نام این پایگاه را شنیده‌اید؟» بیان کردند: «نه تا حالا.» همچنین آمازون را به‌عنوان یک کتاب‌فروشی معتبر و مطرح در سطح جهان نمی‌شناسد. به‌عنوان مثال، «آمازون به‌عنوان یک کتاب‌فروشی بزرگ در دنیا مطرح است. آیا با آن آشنایید؟» پاسخ دانشجو: «نه. با آن آشنا نیستم» (مصاحبه کد ۱۰۴).

یکی از دلایل نیاز به سواد اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان روان‌شناسی در مقطع کارشناسی پژوهش و مسائل مرتبط با آن است. یکی از دانشجویان روان‌شناسی شرکت‌کننده در پاسخ به این پرسش که «اگر منبعی را در منابع دسترس‌پذیر در بافت دانشگاه نیابید، چه می‌کنید؟» بیان کرد، اگر منابعی که به آنها نیاز دارد را به‌صورت اشتراکی و دسترس‌پذیر نیابد، به‌راحتی آنها را از دامنهٔ منابعش در پژوهش خود حذف می‌کند: «استفاده نمی‌کنم دیگه. مثلاً سایت Sid و اینها. اون پرداختش به پول خودمونه. راحت‌تره یعنی ریالیه؛ اما خب آنهایی که همان سایت خارجیه، معمولاً استفاده نمی‌کنم» (مصاحبه کد ۱۰۶). به‌نظر می‌رسد، این امر به پژوهش دانشجو آسیب می‌زند و برهمین‌اساس، دانشجوی روان‌شناسی نیازمند آشنایی با آسیب‌شناسی پژوهش به‌عنوان بخشی از مهارت‌های مورد نیاز سواد اطلاعاتی است. یکی از دانشجویان روان‌شناسی، در انتخاب مقالهٔ لازمی که برای انجام پژوهش به آن نیاز دارد، بیان کرد که متن کامل مقاله را نمی‌خواند. درحالی‌که لزوم مطالعهٔ متن کامل مقاله برای انجام پژوهش امری بدیهی است.

نگرش نادرست به نگارش کتاب یکی دیگر از پیش‌فرض‌های نادرست دانشجویان روان‌شناسی است که اعتقاد دارند، نگارش کتاب بسیار ساده است. هنگامی‌که از یکی از دانشجویان پرسیده شد: «کتاب را انتخاب می‌کنید یا مجله را؟» وی مجله را ترجیح داد و در پاسخ به این پرسش «یعنی به‌نظرت کتاب‌نوشتن خیلی راحت هست؟» چنین پاسخ داد و دلیل آن را این‌گونه بیان کرد: «خیلی‌راحت شاید نباشه؛ ولی تقریباً میشه هر کسی بنویسه» (مصاحبه کد ۱۰۸). درحالی‌که به‌نظر می‌رسد، دانشجویان رشتهٔ روان‌شناسی با فرایند نگارش و داوری کتاب چندان آشنا نیستند.

همچنین شواهد متعددی وجود دارد که نشان از «لزوم آشنایی با اینترنت و ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی» برای دانشجوی کارشناسی روان‌شناسی دارد. آشنانبودن با عملگرهای بولی، لزوم آشنایی با گروه‌های بحث الکترونیک، لزوم آشنایی با مرورگرها، آشنانبودن با ایمیل و مهارت‌های رایانه‌ای، تردید در یافتن منابع در اینترنت، نیاز به آشنایی با سایت‌های ارائه‌دهندۀ پرسش‌نامه‌های تحقیقاتی، شناخت ناکافی از گوگل و خدمات متنوع آن همچون گوگل‌درایو، گوگل‌اسکولار و غیره، نیاز به یادگیری فرمول‌بندی و فرایند جست‌وجو، لزوم آشنایی با ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی مانند راهنماهای موضوعی، موتورهای کاوش، ابرموتورهای کاوش، آشنانبودن با مفاهیم شبکه و نیاز به آشنایی با واژه‌نامه‌های تخصصی پیوسته، از مقوله‌های فرعی مرتبط با لزوم آشنایی با اینترنت و ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی است که در مصاحبه با دانشجویان روان‌شناسی به آنها اشاره شده است. برخی از شواهد در ادامه آمده است:

پژوهشگر: «من یه چیز از شما بخوام که برای من برید مقاله‌ای پیدا کنید دربارۀ مثلاً روانکاوی در ایران مرتبط با کودکان اوتیسمی یا هرچیزی را فرض کنید. شما چطوری این را سرچ می‌کنید؟»

دانشجو: «اول به‌نظرم اوتیسم را سرچ می‌کنم تا یک‌سری مطلب راجع‌به اون می‌آورد. نگاه می‌کنم و می‌بینم راجع‌به اون هست یا نه. این مطالب خیلی گسترده است و یک مقاله با این عنوان نمی‌شه پیدا کرد تا کامل همین باشه. از جاهای مختلف سعی می‌کنم اطلاعات پیدا کنم و آن‌ها را هم سرچ می‌کنم تا به این موضوع برسم» (مصاحبه کد ۱۰۶).

پژوهشگر: «یعنی مثلاً شما فرض کن، تعلل‌ورزی را می‌زنی. فرض کنید، چیزی [اطلاعات] مرتبط رو نمی‌آورد. می‌روی و مثلاً مترادف آن را دوباره می‌زنی [جست‌وجو می‌کنی] یا؟»

دانشجو: «نه. مثلاً تعلل‌ورزی. یک کلمه است. گاهی اوقات یک جمله داریم. جمله را پس‌وپیش می‌کنیم یا انگلیسی‌شو می‌دیم [جست‌وجو می‌کنیم]» (مصاحبه کد ۱۱۳).

پژوهشگر: «وقتی در اینترنت، در گوگل، مکانیزم‌های دفاعی می‌نویسید، چطوری آن‌ها را سرچ می‌کنید؟ آیا از گیومه یا علامت‌های خاص استفاده می‌کنید؟»

دانشجو: «نه دیگه. فقط همون.»

پژوهشگر: «ما اصطلاحاتی داریم، به اسم عملگرهای بولی که نتایج جست‌وجو را محدود یا استثنا می‌کنند. آیا شما تا حالا با آن‌ها کارکرده‌اید یا شنیده‌اید؟»

دانشجو: «نه. تاحالا کار نکرده‌ام» (مصاحبه کد ۱۰۳).

نمونه‌های فوق، به‌عنوان شاهد نشان می‌دهند که دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی با عملگرهای بولی و نحوهٔ جست‌وجو در اینترنت آشنا نیستند.

شناخت ناکافی از گوگل و خدمات متنوع آن همچون گوگل‌درایو، گوگل‌اسکولار و غیره نیز به‌عنوان یکی از چندین دلایل و مقوله‌های مهم مرتبط با چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان روان‌شناسی مطرح است. به‌عنوان نمونه و شاهدی بر این مدعا، دانشجوی روان‌شناسی اشاره می‌کند که نام گوگل‌اسکولار را نشنیده است و حتی نمی‌داند که استادان آنها در گوگل‌اسکولار صفحهٔ اختصاصی دارند. هنگامی که گفته شد: «مثلاً در گوگل می‌توانم از گوگل اسکالر صفحه‌ای برای خودمان بگیریم. مثلاً استادان شما در آن صفحه دارند، مثل...؟» یکی از دانشجویان پاسخ داد: «من گوگل اسکالر را نشنیده‌ام و فکر می‌کنم همان سرچ است؛ ولی از آن استفاده نکرده‌ام. من فکر می‌کردم، استادهایمان فقط یک ایمیل دارند و یک شماره تلفن» (کد مصاحبه ۱۰۱). دانشجوی دیگری بیان می‌کند که تفاوت بین گوگل و گوگل‌اسکولار را نمی‌داند. هنگامی‌که از آنها پرسیده شد: «فرق بین گوگل و گوگل‌اسکولار چیست؟ آیا تا حالا شده از گوگل‌اسکولار استفاده کنید؟» پاسخ داد: «نمی‌دانم و نشده است. فکر نکنم» (کد مصاحبه ۱۰۴). همچنین آشنانبودن با نحوهٔ طراحی پرسش‌نامه به کمک گوگل‌درایو نیز یکی دیگر از موضوعاتی است که به نظر می‌رسد. یکی از دانشجویان در پاسخ به این پرسش: «در خود گوگل شما می‌توانید پرسش‌نامه رایگان طراحی کنید؟» گفت: «نه. متأسفانه اصلاً نمی‌دونستم.» در ادامه پرسیده شد: «این خدمت در بخش گوگل‌درایو قرار دارد؟ آیا با گوگل‌درایو آشنایید؟» و دانشجو پاسخ داد: «اسمش را نشنیده‌ام و تابه‌حال نرفتم، کارکنم» (کد مصاحبه ۱۰۴).

نیاز به آشنایی با سایت‌های ارائه‌دهندهٔ پرسش‌نامه‌های تحقیقاتی نیز از جمله عوامل مهم مرتبط با چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه سمنان است. دانشجوی روان‌شناسی گرچه در مسیر پژوهش‌های مرتبط با فعالیت‌های کلاسی و نیز انجام پایان‌نامهٔ کارشناسی خود نیاز به دسترسی به انواع پرسش‌نامه‌های تحقیقاتی را دارد؛ اما در عمل با این سایت‌ها آشنا نیست. به‌عنوان مثال، به دانشجو گفته شد: «یک‌سری سایت داریم که به شما پرسش‌نامه می‌دهند؟ آیا با آن‌ها آشنایید؟» و دانشجو با ابراز تعجب بیان کرد: «جدی؟! اصلاً نمی‌دانستم» (کد مصاحبه ۱۰۲). در نمونه‌ای دیگر، به دانشجو گفته شد: «ما یک‌سری سایت داریم که به شما پرسش‌نامه می‌دهند مثلاً سایت روان‌یار، این‌ها را باهاشون آشنا هستید یا نه؟ مثلاً فرض کنید، شما می‌خواهید پرسش‌نامه طراحی کنید. خب گوگل بخشی داره به اسم گوگل‌درایو. این امکان طراحی پرسش‌نامه را به شما می‌دهد و اینترنتی هم

می‌دهد. می‌تواند داده‌ها را جمع کند برات.» یکی از دانشجویان روان‌شناسی که با این سایت‌ها آشنا نیست، بیان کرد: «آقا شما یک زحمت می‌کشید، کارگاه بذارید، ما یاد بگیریم» (کد مصاحبه ۱۰۸).

آشنانبودن با ابزارهای جست‌وجوی اینترنتی همچون راهنماهای موضوعی، موتورهای کاوش، ابرموتورهای کاوش نیز لزوم آشناکردن دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه سمنان با این ابزارها را مطرح می‌کند. برخی دانشجویان روان‌شناسی حتی نام این ابزارها را نیز نشنیده‌اند. به‌عنوان نمونه به دانشجو گفته شد: «ما ابزارهای دیگری به‌نام ابرموتور جست‌وجوها را داریم. شما تابه‌حال درباره آن‌ها شنیده‌اید؟» و دانشجو در پایخ گفت: «نه اصلاً نشنیده‌ام و کار هم نکرده‌ام» (مصاحبه کد ۱۰۲) یا مانند دانشجوی دیگری که در پاسخ به پرسشی مشابه بیان کرد: «نه؛ ولی خوبه که امروز شنیدم» (مصاحبه کد ۱۰۲).

دانشجویان روان‌شناسی علاوه‌بر آنکه با راهنماهای موضوعی عمومی آشنایی ندارند، راهنماهای موضوعی تخصصی رشتهٔ روان‌شناسی را نیز نمی‌شناسند مانند این دانشجو که در جریان مصاحبه و در پاسخ به پرسشی مرتبط بیان کرد: «راهنماهای موضوعی یعنی چه‌جوری؟ می‌شه کمی توضیح بدهید؟» (مصاحبه کد ۱۰۲). دانشجوی دیگری تفاوت بین موتور جست‌وجو و ابرموتور جست‌وجو را نمی‌داند و تصور می‌کند که گوگل یک ابر موتور جست‌وجو است. در این زمینه از دانشجویان پرسیده شد: «... علاوه‌بر موتور جست‌وجوهایی که ما گفتیم، یک‌سری ابرموتور جست‌وجوهایی هم داریم. با ابرموتور جست‌وجوها آشنا هستید یا کار کردید؟» یکی از دانشجویان پاسخ داد: «همین گوگل ابرموتور جست‌وجو نمیشه؟» (مصاحبه کد ۱۰۶).

دانشجویان روان‌شناسی با برخی مفاهیم شبکه همچون دامنه (دامین[1]) و اهمیت آن آشنا نیستند. به‌عنوان نمونه، در مصاحبه با دانشجویان مذکور دربارهٔ دامنه مطالبی مطرح شد: «ac یعنی آکادمیک؛ ir هم یعنی ایران. این دو پسوند کنار هم نشان می‌دهد که مربوط‌به دانشگاهی از ایران است. شما می‌دانید، به این قسمت چی می‌گن؟» در پاسخ به آن یکی از دانشجویان بیان کرد: «نه نمی‌دانم» (مصاحبه کد ۱۰۶).

لزوم توجه‌به اعتباریابی اطلاعات و منابع اطلاعاتی، از دلایل دیگر لزوم چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان روان‌شناسی است. آشنا نبودن با اعتبار انواع منابع، تردید در اعتباریابی منابع و اهمیت‌نداشتن اعتبار منابع از دیدگاه دانشجو از دلایلی است که به‌نظر می‌رسد آموزش سواد اطلاعاتی برای این دسته از دانشجویان ضرورت دارد. به‌عنوان شاهد، از دانشجو دربارهٔ اعتبار وبلاگ[2] پرسیده شد:

1. Domain
2. Weblog

«از کجا می‌فهمید که آن وبلاگ معتبر است تا از اطلاعاتش استفاده کنید؟» دانشجو در پاسخ اشاره می‌کند: «راهی ندارم» (مصاحبه کد ۱۰۳). همین دانشجو در ادامه، صرفاً شنیدن اعتبار ویکی پدیا[1] را برای معتبربودن آن کافی می‌داند:

پژوهشگر: «آیا تا حالا شده از ویکی‌پدیا اطلاعات خود را بیابید؟»

دانشجو: «بله. ویکی‌پدیا مثلاً یکی از سایت‌هایی است که اسمش برایم آشناست؛ بنابراین به‌نظرم معتبر است.»

پژوهشگر: «چگونه متوجه شدید که ویکی‌پدیا معتبر است و از آن استفاده کردید؟»

دانشجو: «همون دیگه اسمش برایم آشناست» (مصاحبه کد ۱۰۳).

همچنین از دانشجوی دیگری دربارهٔ اعتبار منابعی که در جست‌وجوها می‌یابد، پرسش شد: «از منابع اطلاعاتی دیگر مثل وبلاگ‌ها که اسم بردید، ممکن است در جست‌وجو یافت شود مثل سایت‌های دیگر. چگونه اعتبار آن‌ها را می‌یابید؟» و پاسخ داده شد: «خوب باز هم، نمی‌دونم» (مصاحبه کد ۱۰۱). چگونگی آگاهی از اعتبار منابع را دانشجویان روان‌شناسی یا نمی‌داند یا اهمیتی برای آن قائل نیستند به‌عنوان مثال، در مصاحبهٔ ۱۰۱ دانشجوی مصاحبه‌شونده نهایتاً دربارهٔ اعتبار مقالاتی که بازیابی می‌کند ابراز می‌دارد: «اصلاً دقت نکرده‌ام، به این. اصلاً برایم مهم نبوده است.» درحالی‌که توجه‌به اعتبار مقالات بازیابی‌شده از اهمیت به‌سزایی برخوردار است، مرتبط با همین موضوع، از دانشجویان پرسیده شد: «مثلاً فرض کنید، یک سایتی میاد و پسوندش کام[2] هست. سایت دیگری پسوندش آی. آر.[3] هست و سایت دیگری پسوندش اُ. آر. جی.[4] است. شما کدام‌یک از این‌ها را فکر می‌کنید معتبره؟» یکی از دانشجویان بیان کرد: «چون شما می‌گویید، از روی سایت می‌خونم دیگه. شما چه‌جوری متوجه می‌شوید؟ والا من بیشتر فکر می‌کنم به کام و آی. آر. اعتماد کنم.» وقتی پرسیده شد: «چرا؟ یعنی به نظرت این‌ها معتبره؟» پاسخ داد: «والا چون به‌نظرم معتبره؛ چون بیشتر سایت‌ها که به مؤسسات، وزارتخانه‌های جاهای دیگه ربط دارند، بیشتر آخرشان کام و آی. آر. هستند» (مصاحبه کد ۱۰۸).

آشنانبودن با مدیریت استنادها در مقاله‌های علمی و ارائه‌های کلاسی و لزوم آشنایی با منبع‌نویسی، یکی از مقوله‌های اصلی است که در مصاحبه با دانشجویان روان‌شناسی آشکار شد. به‌نظر می‌رسد که دانشجویان رشتهٔ روان‌شناسی دانشگاه سمنان در مقطع کارشناسی چندان با مفهوم سرقت علمی، نرم

1. Wikipedia
2. Com
3. Ir
4. Org

افزارهای سرقت علمی، نرم افزارهای مدیریت استناد و سبک‌های متنوع منبع‌نویسی آشنا نیستند. به‌طوری‌که وقتی از آنها پرسیده شد: «چرا فکرش را نمی‌کردید که موضوع سرقت علمی و نرم افزارهای سرقت علمی اینقدر گسترده باشد؟» یکی از دانشجویان روان‌شناسی بی‌اطلاعی خود را از این موضوع بیان کرد: «چون فکر می‌کردم، سرچی می‌کنیم و ارائه می‌دهیم و تمام می‌شود و می‌رود. فکر نمی‌کردم، این‌قدر دنگ‌وفنگ داشته باشد و سرقت علمی و این‌ها رو اصلاً فکر نمی‌کردم» (مصاحبه کد ۱۰۱). همچنین شواهدی وجود دارد که دانشجویان روان‌شناسی با نرم‌افزارهای سرقت علمی آشنا نیست و این امر یکی از دلایل چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی است. به‌عنوان مثال، می‌توان این موضوع را در بخشی از مصاحبه‌ها مشاهده کرد. هنگامی که از آنها پرسیده شد: «آیا می‌دانید که نرم افزارهایی برای کشف سرقت علمی داریم؟» پاسخ یکی از دانشجویان این بود که: «نه. فقط شنیده‌ام؛ ولی نمی‌دانم، حالا ربطی به سرقت علمی داشته باشد یا نه. اینکه اگر پایان‌نامه‌ای اسمش دزدی باشد یا دوبار کار شده باشد، [این نرم‌افزارها] متوجه می‌شوند یعنی اسمش که برود، متوجه می‌شوند؛ اما این نرم‌افزارها را نمی‌شناسم و اصلاً فکرش را نمی‌کردم که اینقدر گسترده باشد» (مصاحبه کد ۱۰۱).

همچنین دانشجویان روان‌شناسی با نرم‌افزارهای مدیریت استناد آشنا نیستند. به‌عنوان مثال، در جریان مصاحبه از یکی از دانشجویان پرسیده شد: «چندتا نرم‌افزار ما داریم مثل نرم‌افزار End Note که این کار را انجام می‌دهد. تا حالا شما [اسم] اینو شنیدید ؟» یکی از دانشجویان در پاسخ گفت: «نه. چه کار می‌کند؟» (مصاحبه کد ۱۱۳). همچنین هنگامی از یکی از دانشجویان روان شناسی درخصوص رفرنس‌نویسی پرسیده شد: «چه‌طوری رفرنس می‌گذارید؟» پاسخ داد: «آخر اینکه همهٔ مطالب را نوشتیم، پایینش به‌ترتیب، رفرنس‌ها را می‌نویسیم.» در ادامه وقتی پرسیده شد: «سبک خاصی داره این؟» پاسخ داد: «نمی‌دانم سبک خاصی داره یا نه؛ ولی من اگر بخواهم بگذارم، همین‌طور پشت سر هم می‌آورم» (مصاحبه کد ۱۰۵)، این گفتهٔ دانشجو نشان می‌دهد که با نرم‌افزارهای مدیریت استناد آشنا نیست.

از جمله دلایل نیاز به سواد اطلاعاتی که در مصاحبه با دانشجویان روان‌شناسی آشکار شد، آشنانبودن با نرم‌افزارهای مدیریت یادداشت‌ها، آشنانبودن با نرم‌افزارهای مدیریت اطلاعات شخصی و همچنین نیاز به آشنایی با مهارت مدیریت زمان در ارائهٔ کلاسی است که در نهایت در مقوله‌ای با عنوان «مدیریت اطلاعات» طبقه‌بندی شد. به‌عنوان شاهد، به‌بخشی از این مصاحبه که دربارهٔ نرم‌افزارهای مدیریت اطلاعات است می‌توان اشاره کرد:

پژوهشگر: «وقتی این فیش‌برداری دستی را انجام دادید، توی ورد که مشخص است، کپی می‌کنید. در فیش‌برداری از نرم‌افزارها استفاده نمی‌کنید؟ مثل نرم‌افزار وان‌نوت که در فیش‌برداری می‌تواند کمک‌مان بکند؟»

دانشجو: «نه. نمی‌دونستم که همچین نرم‌افزاری وجود دارد. اینها رو کاش می‌نوشتید، این چندتا نرم‌افزار را تا من کار کنم.»

پژوهشگر: «بسیار خوب. با نرم‌افزارهایی که به مدیریت اطلاعات شخصی می‌پردازند، کار نکرده‌اید؟»

دانشجو: «نه، آشنا نیستم» (مصاحبه کد ۱۰۵).

همچنین احساس نیاز به سواد اطلاعاتی، موضوع ریزش کاذب، مشکلات مرتبط با جست‌وجوی کلیدواژه‌ای، نیاز به یافتن سایت‌های مرتبط با پرسش‌نامه‌های پژوهشی و نیاز به یافتن انواع آزمون‌های روان‌شناختی از جمله مفاهیمی است که منجربه ایجاد مقولهٔ مرکزی «مهارت اطلاع‌یابی» شده است. به‌عنوان مثال، دانشجوی روان‌شناسی در اهمیت کسب این مهارت‌ها بیان می‌کند: «همین‌جوری خودش خیلی خوبه. برای یک دانشجوی ارشد، این مفیده و خیلی مفیده سرچ‌کردن را یاد بگیره تا بتونه مقاله‌ای را یک‌نفر توی پنج‌دقیقه دانلود کنه و یک نفر [دیگه] می‌تونه [آن را] توی پنج‌روز دانلود کنه. یک‌نفر می‌تونه یک‌موضوع مقاله یا یک‌موضوع پایان‌نامه را که می‌خواهد به‌دست بیاورد، یک نفر می‌تواند توی یک‌هفته به‌دست بیاورد و یک‌نفر می‌رود برای شش‌ماه، این مهارت سرچ‌کردن است دیگر. بله لازم هم است» (مصاحبه کد ۱۰۴).

مهارت زبان انگلیسی و نیاز به آشنایی با زبان انگلیسی یکی دیگر از نیازمندی‌هایی است که برخی دانشجویان روان‌شناسی در طی مصاحبه به آن اشاره کردند مانند این دانشجویان که به صراحت از ضعیف‌بودن زبان انگلیسی خود سخن می‌گویند: «ولی مقالهٔ انگلیسی را خیلی نمی‌شه فهمید؛ چون زبان انگلیسی من هم ضعیفه خیلی باهاش آشنا نیستم» (مصاحبه کد ۱۰۸).

یکی از چالش‌های اعضای جامعهٔ پژوهش نیاز به آشنایی با شبکه‌های اجتماعی تخصصی و عمومی است. آشنایی با فرهنگ استفاده از شبکه‌های اجتماعی، اعتباریابی اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی، مدیریت اطلاعات در کانال‌ها و گروه‌های شبکه‌های اجتماعی، نازل‌بودن سطح اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی و نحوهٔ عضویت در شبکه‌های اجتماعی جزء نیازمندی‌ها و چالش‌های مرتبط با این حوزه است

که ضرورت پرداختن به این گزینه‌ها در بحث‌های مرتبط با آموزش، سواد اطلاعاتی را از دیدگاه این دانشجویان آشکارتر می‌کند.

از نظر پژوهشگران حاضر، اطلاع‌نداشتن از وجود صفحهٔ خانگی استادان، آشنانبودن با ایمیل آکادمیک، نزدیک‌بینی معرفتی و حرمان اطلاعاتی، نگرش نادرست دربارهٔ اطلاعیه‌های نصب‌شده در دانشکده، نیاز به آشنایی با سایت دانشگاه و محتوای آن، نیاز به آشنایی با صفحهٔ استادان در گوگل‌اسکولار نیز مجموعه‌ای از مفاهیم هستند که در مقولهٔ «نیاز به آشنایی با منابع و خدمات موجود و مرتبط با بافت» قرار می‌گیرند. برخی از شواهد مرتبط با این مقوله و مفاهیم عبارتند از:

پژوهشگر: «ما یک پایگاه دسترسی به اطلاعات داریم به اسم edupaper که دانشگاه سمنان آن را تهیه کرده است. آیا شما با آن آشنا هستید؟»

دانشجو: «اولین‌بار است که می‌شنوم.»

پژوهشگر: «این پایگاه مقالات انگلیسی به شما می‌دهد. تاحالا با آن کار کرده‌اید؟»

دانشجو: «نه. هیچ‌اطلاعی ندارم.»

پژوهشگر: «آیا استادان یا دانشجویان دربارهٔ استفاده از edupaper با شما صحبت نمی‌کنند؟»

دانشجو: «نه؛ ولی الآن که شما گفتید، از شنبه می‌روم دنبالش» (مصاحبه کد ۱۰۱).

پژوهشگر: «می‌دانستید که دانشگاه ایمیل می‌دهد به دانشجویان؟ ایمیل آکادمیک؟»

دانشجو: «نه» (مصاحبه کد ۱۰۶).

بحث‌ونتیجه‌گیری

سواد اطلاعاتی به مجموعه‌ای از مهارت‌های لازم برای حضور در محیط اطلاعاتی گفته می‌شود. به‌نظر می‌رسد، چرایی نیاز و لزوم مجهزشدن به مهارت‌های سواد اطلاعاتی در بسیاری از مقالات منتشرشده در این حوزه به‌صورت تلویحی بیان شده است همچون پریرخ و همکارانش (۱۳۹۰)؛ قاسمی و همکاران (۱۳۸۶)؛ نیک‌پور و همکارانش (۱۳۹۱)؛ مهدیان و همکارانش (۱۳۹۱)؛ نادری و همکارانش (۱۳۹۲)؛ هاشمیان و همکارانش (۱۳۹۲)؛ تاجداران و همکارانش (۱۳۹۲)؛ مؤمنی و همکارانش (۱۳۹۳)؛ امانی و تفرجی (۱۳۹۳)؛ عبدالهی و جوکار (۱۳۹۳)؛ اشرفی‌ریزی و همکارانش (۱۳۹۳)؛ بختیاری و همکارانش (۱۳۹۳)؛ شعبانی و همکارانش (۱۳۹۳)؛ یزدانی (۱۳۹۳)؛ حبیبی و خدایاری‌شوطی (۱۳۹۴) و دیگران. یازده

مقولهٔ اصلی به‌دست‌آمده در طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته با دانشجویان روان‌شناسی در این پژوهش در جدول ۲ می‌توانید مشاهده کنید:

جدول ۲. یازده مقوله چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی از دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه سمنان

چرایی نیاز به سواد اطلاعاتی	آشنا نبودن با پایگاه های اطلاعاتی تخصصی و عمومی و پوشش محتوایی آنها
	پژوهش و ارائه
	لزوم آشنایی با کتابخانه و منابع کتابخانه ای و جستجو در کتابخانه
	لزوم آشنایی با اینترنت و ابزارهای جستجوی اینترنتی
	لزوم توجه به اعتباریابی اطلاعات و منابع اطلاعاتی
	مدیریت استنادها و لزوم آشنایی با منبع نویسی
	مدیریت اطلاعات
	مهارت اطلاع یابی
	مهارت زبان انگلیسی
	نیاز به آشنایی با شبکه های اجتماعی تخصصی و عمومی
	نیاز به آشنایی با منابع و خدمات موجود و مرتبط با بافت

جدول ۲ نشان می‌دهد که دانشجویان مقطع کارشناسی رشتهٔ روان‌شناسی دانشگاه سمنان در این حوزه‌ها نیازمند سواد اطلاعاتی هستند. به‌نظر می‌رسد، به یازده مقولهٔ ذکرشده متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و برنامه‌ریزان کارگاه‌های سواد اطلاعاتی در کتابخانهٔ مرکزی و مرکز اطلاع‌رسانی دانشگاه سمنان می‌توانند توجه کنند و با آموزش مناسب، وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی را در این دانشگاه بهبود بخشند.

سپاسگزاری

پژوهشگران برخود لازم می‌دانند از همکاری و همدلی صمیمانهٔ دانشجویان شرکت‌کننده در مصاحبه‌های پژوهش حاضر سپاسگزاری نمایند. اعضای هیئت علمی گروه روان‌شناسی دانشگاه سمنان نیز شایستهٔ احترام و تقدیر هستند. این مقاله برگرفته از پایان نامه دکتری نویسنده اول است.

فهرست منابع

اشرفی‌ریزی، حسن، حسن‌زاده، دلارام و کاظم‌پور، زهرا. (۱۳۹۳). میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بر اساس شاخص‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی یونسکو. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۱(۴)، ۴۲۴-۴۳۴.

امانی، فیروز و تفرجی، رقیه. (۱۳۹۳). بررسی سطح سواد اطلاعاتی و مهارت‌های استفاده از منابع اطلاعاتی تحت وب در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، ۹۱-۹۲. *مجلۀی توسعه‌ی آموزش عالی در علوم پزشکی*، ۷(۱۴)، ۱-۱۰.

بختیاری، لیلا، قدم‌پور، عزت‌اله، بختیاری، منصوره و سادین، علی‌اکبر. (۱۳۹۳). مقایسه میزان سواد اطلاعاتی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان تحت آموزش از راه دور و آموزش سنتی. *فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۴(۳)، ۴۹-۶۳.

برجیان، مهشید و خسروی، فریبرز. (۱۳۹۱). مهارت سواد اطلاعاتی کتابداران و میزان انطباق آن با استاندارد (ACRL) در کتابخانه ملی ایران. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۳(۲)، ۱۷۸-۱۹۱.

پریرخ، مهری. (۱۳۸۶). *آموزش سواد اطلاعاتی: مفاهیم، روش‌ها و برنامه‌ها*. تهران: نشر کتابدار.

پریرخ، مهری، ارسطوپور، شعله و نادری، رامین. (۱۳۹۰). اثر بخشی کارگاه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی: پژوهشی با رویکرد زمینه‌گرا. *پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع رسانی*، ۱(۲)، ۲۰۱-۲۲۴.

تاجداران، منصور، کربلاآقائی کامران، معصومه و عاملی، سبیکه. (۱۳۹۲). نقش کتابخانه‌های عمومی شهرستان نیشابور در افزایش سواد اطلاعاتی شهروندان. *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۶(۲۰)، ۳۹-۵۴.

حبیبی، حمدالله و خدایاری شوطی، سعیدی. (۱۳۹۴). ارتباط سواد اطلاعاتی و دسترسی به امکانات با نگرش به یادگیری الکترونیکی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ارومیه. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۵ (۱)،۱-۸.

زره‌ساز، محمد. (۱۳۹۴). واکاوی ارتباط میان قابلیت‌های روان‌شناختی و مهارتی کاربران با رفتار راهنمایابی آنها در کتابخانه دیجیتال برپایه مدل تعدیل‌شده اطلاع‌یابی مارکیونینی (پایان‌نامۀ دکتری). مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.

شعبانی، احمد، زمانی، عشرت، عابدی لنجی، علیرضا و سلیمانی، ناهید. (۱۳۹۳). تعیین سطح مهارت‌های سواد اطلاعاتی کتابداران سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان بر اساس مدل آیزنبرگ و برکویتز. *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۷ (۲۵)، ۸۹-۱۰۲.

صفاریان همدانی، سعید، ضامنی، فرشید، مقدم، زهرا، بهنام‌پور، ناصر، سیدقاسمی، نویساسادات و تربتی‌نژاد، فرهاد. (۱۳۹۳). ارتباط بین سواد اطلاعاتی و هوش هیجانی در دانشجویان علوم پزشکی گلستان. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۱(۴)، ۴۴۳-۴۵۳.

عباسیان، زرین. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش سواد اطلاعاتی بر تصمیم‌گیری، حل مسئله و خلاقیت دانشجویان (پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد). سمنان: دانشگاه سمنان.

عباسی، عنایت و نجفلو، پریسا. (۱۳۹۴). سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس. *فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی*،۷ (۳۴)، ۱۰۳-۸۹

عبدالهی، معصومه و جوکار، عبدالرسول. (۱۳۹۳). بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان فارس. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰(۴)، ۷۷۱-۷۸۷.

قاسمی، علی‌حسین، دیانی، محمدحسین، داورپناه، محمدرضا و شعبانی‌ورکی، بختیار. (۱۳۸۶). هنجاریابی «استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی» (ای. سی. آر. ال.) برای جامعه‌ی دانشگاهی ایران. *مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی*، ۳۱(۸)، ۷۵-۹۸.

لک‌زایی، زینب. (۱۳۹۳). رابطهٔ انگیزه پیشرفت یادگیری بر تسهیم دانش با نقش میانجی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه سمنان (پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد). سمنان: دانشگاه سمنان.

مومنی، مرجان، ولی‌زاده، سعید و قربانی، راهب. (۱۳۹۳). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دانشگاه علوم پزشکی سمنان (سال ۱۳۹۰-۱۳۹۱). *کومش*، ۱۵(۴)،۵۰۲-۵۱۰.

مهدیان، محمدجعفر، شهبازی، شهرام و نیک نژاد، مژگان. (۱۳۹۱). بررسی میزان مهارت‌های استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی و کتابخانه‌های دیجیتال به‌عنوان یکی از ابعاد سواد اطلاعاتی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی. *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۵(۱۷)، ۶۱-۶۹.

نادری، منور، شهرآبادی، عفت، رضائیان، محسن، وهادوی، مریم. (۱۳۹۲). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال ۱۳۸۹، *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۲(۸)، ۶۳۱- ۶۴۰.

نصیری‌پور، نسرین، نوکاریزی، محسن و تجعفری، معصومه. (۱۳۹۵). مهارت‌های سواد اطلاعاتی و عوامل مرتبط با آن در میان کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی و مشهد و فردوسی مشهد. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۳ (۲)، ۹۶-۱۱۳.

نظری، مریم. (۵ اردیبهشت ۱۳۹۴). یک سایز فیت همه نیست: تولید میکرومدلهای بافتی سواد اطلاعاتی؛ پاسخی به نیازهای «متنوع» افراد و سازمانها. *لیزنا*، بازیابی در ۳۱اردیبهشت‌ماه۱۳۹۷ از http://yon.ir/pW1SZ

نیک‌پور، امین، منظری توکلی، علیرضا و رجائی‌نژاد، مهدی. (۱۳۹۱). بررسی رابطهٔ بین سواد اطلاعاتی کارکنان و اثربخشی سازمانی در سازمان‌های دولتی شهر کرمان. *فرایند مدیریت و توسعه*، ۲۵(۳)، ۱۴۵-۱۶۱.

هاشمیان، محمدرضا، آل مختار، محمدجواد و حسن زاده، اکبر. (۱۳۹۲). مقایسه‌ی سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی. *مدیریت اطلاعات سلامت*۱۳، ۱۰(۲)، ۲۴۷-۲۵۴.

یزدانی، فریدون. (۱۳۹۳). چه آزمونی برای اندازه‌گیری وضعیت مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه پیام نور، مناسب است؟ *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۶(۲۳)، ۱۰۱-۱۱۴.

Kurbanoglu, S., Akkoyunlu, B., & Aysun Umay. (2006). Developing the information literacy self-efficacy scale. *Journal of Documentation*, 62(6), 730 – 743.

Nazari, M. (2010). Design and process of a contextual study of information literacy: An Eisenhardt approach. *Library & Information Science Research*, *32*(3), 179-191.

Snavely, L. (2002). Information literacy standards for higher education: an international perspective. *Paper presented at the 67th IFLA Council and General Conference, August 16-25, 2001*. The Hague: International Federation of Library Associations. Retrieved February 10, 2003 from http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/073-126e.pdf

Virkus, S. (2003). Information literacy in Europe: A literature review. *Information Research*, 8(4), paper no. 159. Retrieved May 15, 2018 from http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html